

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
ȘCOALA DOCTORALĂ DE STUDII LINGVISTICE ȘI LITERARE

TEZĂ DE DOCTORAT

REPREZENTĂRI ALE OCEANULUI ÎN LITERATURA CONTEMPORANĂ
NORVEGIANĂ

Coordonator științific:

Prof. univ. dr. Sanda Tomescu Baciu

Doctorand:

Călina-Maria Moldovan

CLUJ-NAPOCA

2026

Rezumat

Teza își propune să exploreze felul în care oceanul este reprezentat în literatura norvegiană contemporană. Fiind o țară a cărei identitate națională este strâns legată de cultura maritimă, în Norvegia există o amplă tradiție literară care tematizează marea și oceanul. Cu toate acestea, această dimensiune maritimă în literatura contemporană norvegiană nu este încă explorată în întregime. În acest context, teza de față își propune să cerceteze implicațiile și caracteristicile unor astfel de texte prin intermediul a *the blue humanities*, un cadru teoretic transdisciplinar care explorează, printre altele, reprezentările literare ale oceanului. Astfel, teza analizează următoarele texte: volumul de non-ficțiune *Shark Drunk* (2015) de Morten Strøksnes, romanul *The End of the Ocean* (2017) de Maja Lunde și tetralogia Barrøy (2013–2020) de Roy Jacobsen. Analiza se bazează pe teoria cunoașterii situate („situated knowledge”) dezvoltată de Donna Haraway, care subliniază rolul omniprezent al realității exterioare materiale în producerea cunoașterii. Având în vedere că *the blue humanities* pun constant accentul pe materialitatea oceanului, teoria Donnei Haraway devine un instrument teoretic relevant pentru explorarea textelor primare, dar și a literaturii oceanice și maritime în general. Analiza evidențiază faptul că oceanul este o prezență materială dinamică în aceste texte, care determină și modelează atât narațiunea, cât și personajele. Lucrarea arată faptul că textele analizate reprezintă exemple de „materially engaged literature” sau de „embodied literature”. Acest „embodiment” derivă atât din interacțiunea personajelor cu oceanul, interacțiune directă și nemediată, deci ancorată în material, cât și din conștientizarea propriei materialități în raport cu acest mediu. În acest sens, volumele analizate nu sunt construite în jurul unor peisaje („landscapes”), ci al unor „matterscapes”, care organizează și animă structura narativă.

Această teză este structurată în șase capitole. Primele trei capitole prezintă contextul teoretic, cultural și literar, iar ultimele trei capitole alcătuiesc analiza propriu-zisă a textelor primare.

Primul capitol prezintă tema generală cercetării, contextul acesteia, cât și metodologia folosită, explicând, de asemenea, motivele din spatele alegerii textelor primare. În acest sens, primul capitol prezintă relațiile care există între norvegieni și natură, dar și între norvegieni și ocean, relații complexe și multifacetate: oricât de apropiați ar fi norvegienii de mediul natural în care trăiesc, țara lor este construită pe exploatarea resurselor naturale. În acest context, acest prim capitol explorează și teoria sociologei Kari Norgaard conform căreia, într-o oarecare măsură, norvegienii trăiesc într-o stare de negare când vine vorba de schimbările climatice, din

cauza unui puternic accent pe cultura locală care este destabilizat în contextul global și planetar al *climate change*. Această tendință spre local, spre o politică regională, orientată spre comunitate, este un element care stă la baza premisei pe care este construită această teză: cum funcționează această dinamică între local și global în spațiul cultural norvegian, în contextul textelor primare și nu numai?

Al doilea capitol, „The blue humanities: a theoretical overview”, introduce principalele abordări teoretice și critice care sunt utilizate în analiza textelor primare. În ceea ce privește dimensiunea teoretică, teza se bazează pe punctul de întâlnire dintre două domenii de studiu strâns legate între ele și care comunică constant, interacționând și intra-acționând; aceste domenii sunt *the blue humanities* și noile materialisme. În cadrul acestui punct de convergență dintre cele două cadre teoretice, îmi bazez cercetarea pe teoria cunoașterii situate („situated knowledge”) a Donnei Haraway. Teoria Donnei Haraway se diferențiază de alte abordări epistemologice prin focusul său clar asupra realității materiale. În acest sens, Haraway susține ideea conform căreia cunoașterea nu este nici obiectivă în mod direct, nici subiectivă în mod superficial, ci „embodied” și orientată spre comunitate. Cunoașterea, susține Haraway, este creată în punctul de întâlnire dintre corpul nostru și alte corpuri, ambele materiale, fie ele umane sau non-umane. Haraway adaugă faptul că, atunci când cunoașterea este „situated”, ea ia în considerare numeroasele agentivități („agencies”) ale lumii mai-mult-decât-umane (așadar, chiar și pe cele care nu sunt umane). Astfel, chiar dacă teoria lui Haraway nu poate fi considerată încă neo-materialistă, ea anticipează totuși această abordare. Corpul, în acest context, funcționează atât ca obiect al cunoașterii, cât și ca instrument care inițiază cunoașterea, în timp ce agentivitatea („agency”) este distribuită în structuri rizomatice și nu rezidă exclusiv în subiectul uman.

Al treilea capitol, „Representations of the ocean in Norwegian literature throughout time. A diachronic perspective”, este un alt capitol contextual care pregătește terenul pentru analiza textelor primare. Acest capitol explorează modul în care interesul față de mediul natural înconjurător se manifestă în literatura oceanică și maritimă norvegiană de-a lungul timpului, analizând texte de la literatura nordică veche până la romanele moderniste. Există o tradiție puternică a literaturii oceanice și maritime în spațiul cultural norvegian, iar multe dintre textele aparținând acestei tradiții sunt puternic orientate spre mediul înconjurător și spre o ecologie *avant-la-lettre*. Acest lucru creează un context adecvat pentru analiza desfășurată în prezenta teză: cum se reflectă și reverberează această tradiție literară (în care marea nu este doar un *background*, ci o prezență activă, materială) în textele primare contemporane?

Al patrulea capitol este intitulat „Stars, speculation, and the sea in Morten Strøksnes’s *Shark Drunk*”. *Shark Drunk* nu este un volum tradițional de non-ficțiune: cartea prezintă un puternic caracter eseistic, poetic, chiar romanesc, trăsături care îl fac un text *borderline* ce plutește între ficțiune și non-ficțiune. Strøksnes însuși este de acord: de fapt, intenția lui a fost exact aceasta, să scrie un text ambiguu și fluid, susține autorul. Conceptele de „speculation” și „scale” sunt centrale în analiza acestui text. Diferitele episoade în care autorul speculează pentru a înțelege sau elucida comportamentul oceanului funcționează ca un act de traducere: comportamentul lumii mai-mult-decât-umane este tradus în limbaj uman prin aceste acte de speculație. În acest sens, acest proces este strâns legat de „material ecocriticism”, dar și de teoria lui Stacy Alaimo despre „trans-corporeality”. Strøksnes experimentează adesea și cu conceptul de „scale” (scală) și „deep time”, amintindu-ne de multe ori că viața, inclusiv cea umană, a început în ocean. Originile noastre umane oceanice sunt încă prezente în corpurile noastre, și funcționează ca mementouri ale unei geo- și bio-istorii pe care o împărțim cu ființele oceanice. Atenția autorului trece de la macro-nivelul galaxiilor la micro-nivelul ochiului uman și de la spațiul cosmic la adâncul mării. Temporalitatea mai-mult-decât-umană la care omul este susceptibil în acest context îl depășește și îl susține în același timp.

Capitolul cinci este intitulat „The Anthropocene ocean in Maja Lunde’s *The End of the Ocean*”. Romanul *cli-fi* (*climate-fiction*) al Majei Lunde abordează direct tema schimbărilor climatice, pe care Amitav Ghosh le numește „unthinkable” și „unwritable”. Fiind un proces atât de amplu și extins în timp și spațiu, care implică prezența unor sisteme și mecanisme mai-mult-decât-umane, schimbările climatice sunt greu, dacă nu imposibil, de priceput și înțeles. În acest contextul, oceanul poate fi un mod prin care schimbările climatice devin „embodied”, materiale, tangibile. Așa cum s-a explicat deja mai sus, există o anumită tensiune între tendința de a pune accent pe experiențe locale în spațiul cultural norvegian și caracterul global al schimbărilor climatice. Signe, personajul principal din romanul lui Lunde, este dezinteresată de aceste procese planetare tocmai din această cauză. Personajul luptă pentru a menține caracterul global al schimbărilor climatice în afara vieții sale și a orașelului său, însă există factori care îi destabilizează planurile. Unul dintre acești factori este plasticul, care ilustrează porozitatea și permeabilitatea corpurilor noastre umane, dar și susceptibilitatea noastră materială la numeroasele agentivități mai-mult-decât-umane alături de care existăm. În ocean, plasticul se descompune și se infiltrează în fluxul nostru sanguin: deși sumbru, acest scenariu funcționează ca un exemplu de „trans-corporeality” și arată felul în care corpul uman este interconectat cu alte corpuri. Mai mult, schimbările climatice ne afectează pe toți, umani sau non-umani, tereștri sau acvatici; acest tip de urgență împărtășită de către toate creaturile creează

legături neașteptate și expune interese comune. Chthulucene-ul lui Haraway, alternativă la sumbrul Antropocen, reflectă teoria autoarei despre „situated knowledge” în sensul în care pledează pentru colaborare și comunitate. În acest sens, cunoașterea și identitatea sunt relaționale și modelate de mediul natural material și nu sunt fixe, vagi sau imateriale.

Capitolul care încheie analiza textelor primare se numește „Liquid landscapes: unseen islands and shores in Roy Jacobsen’s Barrøy-series”. Insula lui Ingrid (personajul principal din serie) este poroasă, permeabilă și materială, la fel ca propriul ei corp. Această porozitate/permeabilitate comună, la care se adaugă experiența muncii fizice desfășurate pe insulă, care implică întotdeauna contactul direct, material dintre om și mediu, sunt exemple de ceea ce Donna Haraway numește „situated/embodied knowledge”. Sarcini de lucru precum pescuitul, vâslitul, curățarea peștelui sau înotul sunt activități care implică colaborarea directă, nemijlocită, între locuitorul insulei și împrejurimile sale. Viața acestor locuitori ai insulei este ghidată și construită în jurul ritmurilor naturii, dar mai ales a celor ale mării. Insula este adesea portretizată ca un spațiu poros, suprasaturat cu lucruri și agentivități care vin din exterior: curenți care călătoresc pe întreg globul, valuri care mișcă bărcile, sau chiar marea care animă țărmurile insulei ca un suflu.

Mediul narativ din textele primare este așadar structurat de fluxuri materiale; în acest sens, experiența locală, materială animă și creează intriga. O oarecare conștiință planetară este într-adevăr adusă în discuție, dar nu joacă un rol semnificativ în contextul dezvoltării intrigii și acțiunii. Astfel, textele primare devin exemple ale unei „materially engaged literature” sau ale unei „embodied literature”. Acest „embodiment” derivă atât din interacțiunea personajelor cu oceanul, interacțiune directă și nemediată, deci ancorată în material, cât și din conștientizarea propriei materialități în raport cu acest mediu. În acest sens, volumele analizate nu sunt construite în jurul unor peisaje („landscapes”), ci al unor „matterscapes”, care organizează și animă structura narativă.

Contents

Acknowledgements.....	4
Chapter 1. Introduction.....	5
1.1. Research Topic.....	5
1.2. Context.....	8
1.2.1. Norwegian closeness to nature between global and local.....	8
1.2.2. The relationship between Norwegians and the ocean.....	12
1.2.3. The ocean between local and global.....	15
1.3. Methodology and selection of corpus.....	16
1.4. Structure.....	21
Chapter 2. The blue humanities: a theoretical overview.....	24
2.1. Blue ecocriticism: green turns blue.....	24
2.2. New materialisms and the non-human turn. Why matter matters.....	30
2.3. The ocean as vibrant matter.....	38
2.4. Situated knowledges and milieu-specific analysis.....	42
2.5. Blue environmental humanities in Norway.....	50
2.6. Conclusive remarks.....	54
Chapter 3. Representations of the ocean in Norwegian literature throughout time. A diachronic perspective.....	58
3.1. Old Norse literature.....	59
3.2. The Romantics.....	64
3.3. Alexander Kielland and Jonas Lie.....	68
3.4. The 20th century.....	72
3.5. Conclusive remarks.....	77
Chapter 4. Stars, speculation, and the sea in Morten Strøksnes's <i>Shark Drunk</i>	80
4.1. The ocean as "giant organism". An introduction.....	81
4.1.1. Strøksnes's authorship and summary of <i>Shark Drunk</i>	81
4.1.2. Reception of the volume.....	86
4.1.3. Situatedness and speculation.....	91
4.2. The source ocean.....	95
4.3. The spectral ocean.....	100
4.3.1. The flow of Vestfjorden.....	100
4.3.2. Deep time and ancestral currents.....	104
4.3.3. Up: the stars and the sky.....	107

4.3.4. Down: the dark depths.....	109
4.4. The shared ocean.....	112
4.4.1. Floating with the waves: water bodies in contact.....	112
4.4.2. Nonhuman companions: sharks.....	116
4.4.3. Other nonhuman companions: whales, plankton, jellyfish.....	120
4.5. Conclusive remarks.....	125
Chapter 5. The Anthropocene ocean in Maja Lunde's <i>The End of the Ocean</i>	129
5.1. The Anthropocene imagination. An introduction.....	130
5.1.1. Lunde's authorship and summary of the novel.....	130
5.1.2. Reception of the novel.....	136
5.1.3. The Anthropocene ocean between scale and unknowability.....	139
5.1.4. The situated Anthropocene.....	145
5.2. The acid ocean.....	149
5.2.1. Anthropos vs. human.....	150
5.2.2. Capital and exploitation in the fjord.....	153
5.3. The vibrant ocean: from glacier to the sea.....	156
5.4. The common ocean.....	162
5.4.1. Bodies of water and water as body.....	163
5.4.2. Multispecies sensibilities: kinship in the time of (climate) crisis.....	165
5.5. Conclusive remarks.....	169
Chapter 6. Liquid landscapes: unseen islands and shores in Roy Jacobsen's Barrøy-series..	172
6.1. Living on and with the northern shore in Roy Jacobsen's Barrøy-series.....	173
6.1.1. Jacobsen's authorship and summary of the tetralogy.....	173
6.1.2. Reception of the series.....	179
6.1.3. The situated island in Jacobsen's series.....	187
6.2. The unseen ocean.....	189
6.2.1. The Helgeland coast and its toil.....	190
6.2.2. The Arctic island: a cosmos in a nutshell.....	198
6.3. The inner ocean.....	209
6.3.1. Woman and water: permeable shore vs. porous skin.....	210
6.3.2. Woman and whale: insignificance as melancholy.....	215
6.4. Conclusive remarks.....	219
Conclusion.....	222
Bibliography.....	229